

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, доцента Гузенко Оксани Вікторівни
на дисертацію Покрови Світлани Василівни

**«Розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у
системі післядипломної педагогічної освіти»**,

представленої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти

Закцентуємо, що вирішальну роль у розбудові національної системи освіти відіграє вчитель. Саме через діяльність педагога реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини.

Сучасна Концепція нової української школи декларує нові вимоги до ролі та образу вітчизняного педагога, що має стати в авангарді змін, інноватором, який покликаний виховати людину здатну жити у XXI столітті, що у свою чергу стане запорукою згуртованості, економічного розвитку й конкурентоспроможності держави. Головним здобутком освітньої реформи має стати академічна свобода та широка траєкторія педагогічного руху для вчителя, що творчо та постійно працює над собою. Учитель зможе власноруч готувати авторські навчальні програми, самостійно обирати методичне забезпечення, впроваджувати сучасні стратегії та засоби навчання; активно виражати та втілювати у практику власну фахову думку.

Досвід сучасної початкової освіти, зорієнтованої на досягнення компетентнісних результатів, засвідчує, що традиційна система контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів не відповідає засадам особистісно зорієнтованої та діяльнісної педагогіки. Методики контрольно-оцінювальної діяльності за останній час урізноманітнено індивідуальним, змістовим, формувальним, рейтинговим тощо підходами до її здійснення, та на сьогоднішній день значущим у сучасній українській школі все ж залишається кількісно-критеріальний підхід, об'єктами якого постають предметні знання, уміння та навички.

Зміни в нормативному забезпеченні початкової школи доводять необхідність відмови від учительської авторитарності на користь педагогіки співробітництва, в якій молодший школяр буде не просто пасивним реципієнтом, а братиме на себе частину відповідальності за своє навчання. Таким чином, освітній процес, зокрема його компонент – контрольно-оцінювальна діяльність – стає полісуб'єктною, оскільки до неї будуть залучені й учитель, й учні.

Зважаючи на викладене вище, суттєвих змін повинен зазнати процес розвитку професійної компетентності педагога, його зміст, складові та технології модернізації. У цьому контексті проблеми розвитку оцінювальної компетентності

ВІСНИК ДІДОВОСТВА ТА СПІВІВ
10. 09. 21
EX. № 2032/СН.01-23

вчителів початкових класів стають дедалі більш значущими у теорії і практиці підготовки спеціалістів, а також у системі післядипломної освіти.

Зазначимо, що нагальність вирішення поставлених у дисертаційному дослідженні завдань підкреслюється виявленими авторкою суперечностями, а саме: по-перше, вимогами держави та суспільства до вчителів початкових класів як до фахівців, здатних успішно впроваджувати інноваційні методи та форми організації оцінювальної діяльності в освітньому процесі Нової української школи та наявним рівнем їхньої оцінювальної компетентності; по-друге, потребою вчителів початкових класів в оперативному задоволенні професійних запитів, зокрема в розвитку оцінювальної компетентності, та неспроможністю закладів вищої й післядипломної освіти нагально задовольнити цю потребу в повному обсязі; по-третє, необхідністю оволодіння вчителями початкових класів сучасними технологіями оцінювання результатів навчання молодших школярів й недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення цього процесу в системі післядипломної освіти.

З огляду на наведені міркування актуальність теми рецензованої роботи не викликає сумніву.

Доцільність вибору теми роботи та її актуальність підтверджує й той факт, що вона виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри початкової освіти Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради в межах комплексної науково-дослідної теми «Розвиток компетентностей суб'єктів освітнього процесу у системі неперервної освіти» (ДР № 0113U007511), одним із виконавців якої є авторка.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради (протокол № 2 від 11.03.2016).

На основі критичного аналізу різних підходів до організації процесу підвищення кваліфікації вчителів початкових класів дисертантка окреслила коло питань, які поки що не знайшли наукового розв'язання, що дало їй можливість на достатньому науковому рівні обґрунтувати вибір теми, визначити мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження.

Світлана Василівна у загальному об'єкті дослідження – процес післядипломної освіти вчителів початкових класів, виокремлює актуальний предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти, – який реалізується у доцільно сформульованій меті дослідження, а саме науково обґрунтувати організаційно-педагогічні умови, що забезпечують успішність розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Слід відзначити аргументованість використання значного діапазону методів відповідно до поставлених завдань дослідження, а саме: – теоретичних: аналіз, синтез, зіставлення, систематизація й узагальнення наукових думок – з метою вивчення основних підходів до досліджуваної проблеми, моделювання системи розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти, окреслення шляхів вирішення порушеного питання; – емпіричних: анкетування, експертне опитування, методики діагностики, інтерв'ювання, спостереження – з метою накопичення фактичних даних з питання дослідження та отримання найбільш точних результатів щодо стану розвитку оцінювальної компетентності педагогів; контент-аналіз нормативних документів, освітньо-професійних програм – для окреслення особливостей підвищення кваліфікації вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти та її скерованості на розвиток оцінювальної компетентності; педагогічний експеримент – для з'ясування ефективності визначених організаційно-педагогічних умов; – статистичних: визначення середнього арифметичного показника, кваліметричний аналіз, кореляційний аналіз – для обґрунтування результатів ефективності формульованого етапу експерименту, їх графічна та описова фіксація.

Важливими ознаками рецензованого дисертаційного дослідження є обширність джерельної бази – на різних етапах наукового пошуку було використано 340 джерел, у тому числі 33 іноземними мовами. Глибокий аналіз літератури дозволив дослідниці здійснити наукове обґрунтування, визначити понятійно-категоріальний апарат дослідження, розкрити сутність, структуру оцінювальної компетентності, створити основу для розроблення моделі розвитку такої компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти та визначити організаційно-педагогічні умови.

Безперечною є наукова новизна дисертаційного дослідження, яка визначається тим, що у ньому вперше в Україні науково обґрунтовано, розроблено й апробовано комплекс організаційно-педагогічних умов, що забезпечують успішність розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти; уточнено понятійно-термінологічну базу дослідження; розкрито зміст і визначено критерії, показники та рівні розвитку оцінювальної компетентності вчителів у післядипломному педагогічному процесі; означено педагогічні шляхи розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у курсовий та міжкурсний періоди; запропоновано й експериментально перевірено ефективність науково-методичного забезпечення розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти; подальшого розвитку набули науково-теоретичні положення щодо сутності

оцінювальних умінь учителя початкових класів, методи та форми їх розвитку в післядипломній педагогічній освіті.

Не викликає сумніву практичне значення одержаних результатів дослідження, що визначається впровадженням в практику діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти навчально-методичне забезпечення розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, а саме: наскрізне (у межах усіх курсів) практичне заняття «Нові форми оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», спецкурс «Технології формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», тренінги «Технології конструювання інструментарію формувального оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи», «Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів Нової української школи», майстер-клас «Оцінювальна діяльність учителя початкових класів», науково-методичні семінари та вебінари з проблеми формувального оцінювання, програму, практичні заходи обласної творчої групи з теми «Технологія формувального оцінювання в початковій школі», на основі яких створено методичний посібник «Нова українська школа: упровадження технологій формувального оцінювання в освітньому процесі початкової школи», науково-методичний супровід і підтримка педагогів у професійних спільнотах.

Вважаємо, що структура дисертації, що складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, додатків, розкриває її зміст, відзначається послідовністю, цікавим змістовним викладом матеріалу, аргументованістю висновків і узагальнень. Розділи роботи пов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу думок.

Логіка першого розділу дисертації С.В. Покрови «Теоретико-методологічні основи розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів» побудована на системному підході.

Висока якість аналізованого дослідження проявляється і в тому, що автор широко висвітлює наукові підходи до розуміння сутності оцінювальної діяльності педагогів, спираючись на дослідження як вітчизняних так і зарубіжних вчених; розкриває сутність і структуру феномену «оцінювальна компетентність вчителів початкових класів»; ілюструє особливості українського та зарубіжного досвіду її розвитку в системі післядипломної педагогічної освіти.

Закцентуємо, що проведений дисертанткою ґрунтовний аналіз теоретико-методологічних основ розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів дав змогу сформулювати авторське визначення поняття «оцінювальна компетентність вчителів початкових класів», яка розглядається як складна інтегративна якість особистості, яка об'єднує систему знань, вмінь

вчителя початкових класів, його ціннісні орієнтації, мотиви, способи діяльності у сфері оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. Автором також запропоновано структуру оцінювальної компетентності вчителя початкових класів, яка передбачає єдність настановно-мотиваційного, когнітивного, конструктивного та контрольного-рефлексивного компонентів. Підкреслимо відповідність виділених критеріїв (ціннісний, знаннєвий, вміннєвий, рефлексивний) сформованості оцінювальної компетентності вчителя початкових класів та її структурних компонентів.

Враховуючи складність, багатовимірність та міждисциплінарний характер обраної проблеми, Світлана Василівна обґрунтовано доводить, що розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти є планомірним постійним процесом курсового й міжкурсового залучення їх до діяльності з підвищення кваліфікації.

У другому розділі дисертації здобувачка визначає та переконливо обґрунтовує зміст організаційно-педагогічних умов, які забезпечують успішність розвитку оцінювальної компетентності вчителя початкових класів в системі післядипломної педагогічної освіти; презентує авторську модель розвитку оцінювальної компетентності вчителя початкових класів в системі післядипломної педагогічної освіти.

Безперечним досягненням роботи є розроблена і науково обґрунтована Покровою Світланою Василівною модель розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти, що є цілісною системою, має схематичний й описовий характер та складається із взаємопов'язаних блоків: соціально-цільового, змістового, технологічного та результативного.

Розроблена авторська модель дає змогу відтворити взаємоузгоджений неперервний циклічний процес курсового та міжкурсового періодів, розкрити їх змістове наповнення та передбачити динаміку змін у розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів. Окремо підкреслимо реалістичність, відкритість презентованої моделі та зазначимо, що за потреби її структурні компоненти можуть коригуватися або змінюватися з огляду на рух освітніх реформ, потреб професійного розвитку та запитів учителів.

Відмітимо, що реалізація зазначеної моделі передбачає комплексні змістові зміни освітнього процесу в середовищі післядипломної педагогічної освіти, що забезпечують кількісну та якісну динаміку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, тим самим засвідчує її розвиток.

Важливим здобутком роботи ми вважаємо розробку, обґрунтування та впровадження комплексу організаційно-педагогічних умов, дотримання яких забезпечує ефективність розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти. Такими умовами авторка

визначає: 1) формування ціннісного ставлення вчителів початкових класів до здійснення оцінювальної діяльності; 2) спрямування змісту післядипломної педагогічної освіти на усвідомлення педагогами сутності оцінювальної діяльності, методів її здійснення; 3) створення рефлексивного освітнього середовища в післядипломній освіті для розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів.

Відмітимо, що квінтесенцією проведеного дослідження є ідея наступності між курсами підвищення кваліфікації та іншими формами професійного самовдосконалення вчителів початкових класів. У цьому контексті дисертанткою запропоновано проведення комплексу тренінгів, майстер-класів, круглих столів та практичних заходів обласної творчої групи з теми «Технологія формування оцінювання в початковій школі», спрямованих на підвищення методичного, практичного рівнів професійної компетентності вчителів початкових класів у поступовому й ґрунтовному опануванні технологій конструювання інструментарію формування та підсумкового оцінювання навчальних досягнень школярів.

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у роботі, їх достовірність забезпечуються педагогічним експериментом, кількісним і якісним аналізом емпіричних даних, об'єктивною оцінкою результатів дослідження і доведенням позитивних змін, що відбулися у ході формування експерименту.

Зазначимо, що робота має вагомий науковий і діагностичний апарат містить переконливу і повну характеристику педагогічного експерименту, що відображено у третьому розділі дисертації. Валідність і об'єктивність одержаних експериментальних матеріалів забезпечено комплексністю діагностичних процедур, чіткими й докладними критеріями та показниками розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, достатньою кількістю учасників експериментального випробування. Тому теоретичні висновки і практичні результати стануть цінними для науковців, викладачів закладів вищої та післядипломної освіти, студентів. Результати формування експерименту об'єктивно вказують на педагогічну доцільність використання моделі розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів в системі післядипломної освіти.

Одержані дисертанткою результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та поставленій меті. Підкреслимо, що важливу роль у роботі відіграють додатки, які сприяють цілісному сприйняттю роботи та вдало доповнюють її зміст.

Основні положення дисертації С. В. Покрови повною мірою висвітлено в 19 друкованих працях, 4 – у провідних фахових наукових виданнях України, що

входять до міжнародних наукометричних баз, 1 – стаття в монографії, 1 – стаття в зарубіжному науковому виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз, 9 – матеріали конференцій, 4 – навчально-методичні видання.

Результати дослідження достатньо широко апробовані й впроваджені в освітянську практику різних областей України та мають гарні перспективи для подальшого їх впровадження в освітній процес закладів вищої освіти та інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження, що мають дискусійний характер:

1. Зазначимо, що теоретико-методологічні основи розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів (розділ I) не позбавлений описового характеру. На нашу думку, бажано було б посилити авторську інтерпретацію досліджуваного матеріалу.

2. У п. 1.3 (с.86) здобувачка аналізує світовий досвід теорії і практики розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти. Слід зазначити, що робота значно виграла б, якщо було б здійснено порівняльне вивчення змісту навчальних планів, програм і дисциплін щодо досліджуваного феномена і визначено, що саме використано з цього досвіду під час реалізації формувального етапу педагогічного експерименту.

3. Авторська «Структурно-функціональна модель розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти» викликає схвалення. Однак, на наш погляд, модель представлена на рис. 2.1. (С.104 дисертації) мала би конкретніший характер, якби було продемонстровано зв'язок виявлених компонентів оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, що відображені у завданнях соціально-цільового блоку з виокремленими критеріями та показниками розвитку означеної компетентності.

4. Особливої уваги заслуговує підхід автора до тлумачення загальних понять дослідження таких, як «розвиток», «професійний розвиток» «модель», «моделювання». Проте, на нашу думку, дисертантка приділяє достатньо багато уваги міркуванням, які є загальновідомими, і наведення їх у такому об'ємі є зайвим.

Проте висловлені побажання та зауваження не знижують наукової і практичної цінності й загальної позитивної оцінки рецензованої роботи.

Дисертацію та автореферат Покрови Світлани Василівни оформлено відповідно до вимог пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету

Міністрів України № 656 від 19. 08. 2015 р. щодо кандидатських дисертацій та іншими інструктивними вимогами МОН України. Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті Покровою С.В., належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Дисертаційне дослідження Покрови Світлани Василівни «Розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти» є актуальним, завершеним, цілісним і самостійним науковим дослідженням, яке має належну наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24. 07. 2013 року зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19. 08. 2015 р. щодо кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки, спеціальної освіти
та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

О. В. Гузенко

Підпис засвідчую:

Проректор з наукової роботи
КЗ Сумський ОІППО
Кандидат педагогічних наук, доцент

С.М. Грицай